

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 106/2022 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Tanja Innanen, oikeusministeriö
- lainsäädäntöneuvos Virpi Koivu, oikeusministeriö
- ylitarkastaja Heikki Huhtiniemi, Tietosuojavaltuutetun toimisto
- oikeusneuvos, professori Juha Lavapuro
- professori Susanna Lindroos-Hovinheimo
- professori Tuomas Ojanen

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annettua lakia, rikosrekisterilakia, pakkokeinolakia ja Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viiraston (Eurojust) toimintaan annettua lakia.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan loppuvuodesta 2022.

Hallituksen esitykseen sisältyvissä säätämisperusteluissa lakiehdotuksia tarkastellaan perustuslain 6 §:ssä turvatu yhdenvertaisuuden, 7 §:ssä turvatu henkilökohtaisen vapauden, koskemattomuuden ja turvallisuuden, 10 §:ssä turvatu yksityiselämän suojan ja 21 §:ssä turvatu oikeusturvan kannalta.

Valiokunnan lausunto PeVL 46/2022 vp

Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotus voidaan säätää tavallisessa lainsäätämisyksityksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että esitys saatetaan perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Hallituksen esityksen tarkoituksena on tehdä niin sanotusta ECRIS-TCN-asetuksesta (asetus (EU) 2019/816 niiden jäsenvaltioiden tunnistamista koskevan keskitetyn järjestelmän perustamisesta, joilla on kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden tuomioita koskevia tietoja) johtuvat muutokset kansalliseen lainsäädäntöön. Lisäksi tarkoituksena on antaa asetusta täydentävän direktiivin (EU) 2019/884 täytäntöönpanolainsäädäntö. ECRIS-TCN-sääntelyn tarkoituksena on luoda keskitetty EU-tasoinen tietojärjestelmä, johon tehtävien hakujen avulla jäsenvaltiot voivat tunnistaa muita jäsenvaltioita, joilla on kolmansien maiden kansalaisten rikosrekisteritietoja.

(2) Järjestelmä sisältää jäsenvaltioissa tuomittujen kolmannen maan kansalaisten henkilöllisyyden määrittämistä koskevia tietoja mukaan lukien sormenjälkitietoja. Voimassa oleva ECRIS-yhteistyö on koskenut erityisesti jäsenvaltioiden kansalaisia. Jatkossa ECRIS-TCN-järjestelmään tehty haku ilmoittaa, missä jäsenvaltioissa on kolmannen maan kansalaista koskevia rikosrekisteritietoja.

(3) Hallituksen esityksessä keskeiset muutokset ehdotetaan tehtäviksi rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annettuun lakiin. Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että pakkokeinolakiin otetaan uusi säännös (9 luvun 3 a §), joka mahdollistaa kolmannen maan kansalaisen sormenjälkien ottamisen lainvoimaisen tuomion jälkeen, jos hänet on tuomittu vähintään kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen eikä sormenjälkiä ole otettu jo esitutkinnassa.

(4) Perustuslakivaliokunta on käsitellyt ECRIS-TCN-asetusehdotusta (ks. PeVL 32/2017 vp, PeVL 53/2017 vp ja PeVL 46/2018 vp). Valiokunta on käsitellyt myös asiakokonaisuuteen liittyntä alkuperäistä direktiiviehdotusta (PeVL 13/2016 vp, PeVL 29/2016 vp, PeVL 32/2017 vp, PeVL 53/2017 vp ja PeVL 46/2018 vp), jossa oli ehdotettu, että kolmansien maiden kansalaisiin sovellettava tietojärjestelmä olisi hajautettu jäsenvaltioihin, kuten ECRIS-puitepäätökseen perustuva järjestelmä.

(5) Perustuslakivaliokunnan mukaan on ollut selvää, että Euroopan unionin tuomioistuimen vaikutuneen oikeuskäytännön mukaan unionin lainsäädäntö on ensisijaista suhteessa kansallisiin säännöksiin oikeuskäytännössä määriteltyjen edellytysten mukaisesti (ks. esim. PeVL 14/2018 vp, s. 13 ja PeVL 20/2017 vp, s. 6), eikä suomalaisessa lainsäädännössä tule pyrkiä EU-oikeuden kanssa ristiriidassa oleviin ratkaisuihin (PeVL 15/2018 vp, s. 49, PeVL 14/2018 vp, s. 13, PeVL 26/2017 vp, s. 42). Perustuslakivaliokunnan valtiosääntöisiin tehtäviin ei kuitenkaan kuulu kansallisen täytäntöönpanosääntelyn arviointi EU:n aineellisen lainsäädännön kannalta (ks. esim. PeVL 12/2019 vp, PeVL 31/2017 vp). Lakivaliokunnan on syytä varmistua ehdotetun sääntelyn yhteensopivuudesta EU-oikeuden kanssa.

Valiokunnan lausunto PeVL 46/2022 vp

(6) Perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeänä, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. PeVL 25/2005 vp). Perustuslakivaliokunta on painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 1/2018 vp, s. 3, PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4).

(7) Perustuslakivaliokunnan mielestä hallituksen esitys edustaa hyvää lainvalmistelutapaa. Valiokunta kiinnittää tältä kannalta erityistä huomiota säätämisyjärjestysperusteluihin sisällytettyyn erilliseen jaksoon kansallisen liikkumavaran käytöstä perus- ja ihmisoikeuksien kannalta.

(8) Hallituksen esityksessä ehdotettu sääntely on merkityksellistä erityisesti perustuslain 7 §:ssä turvattun henkilökohtaisen vapauden, koskemattomuuden ja turvallisuuden sekä 10 §:ssä turvattu yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta.

(9) Perustuslakivaliokunnan mielestä lakiehdotuksilla on hyväksyttävä pääosin EU-oikeuteen palautuva peruste. Ehdotettuja säännöksiä on arvioitu pääsääntöisesti asianmukaisesti säätämisyjärjestysperusteluissa. Valiokunnalla ei ole huomautettavaa hallituksen esitykseen sisältyvistä lakiehdotuksista.

(10) Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota lakiehdotuksessa tietosuojavaltuutetulle osoitettaviin tehtäviin. Valiokunta on kiinnittänyt jo aiemmin valtioneuvoston huomiota perusoikeuskirjan 8 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun riippumattoman viranomaisen keskeiseen merkitykseen tietosuojaperusoikeuden toteutumisen kannalta ja pitää edelleen tärkeänä, että valvontaviranomaiselle osoitetaan riittävät resurssit tehtävien asianmukaiseen hoitamiseen (ks. esim. PeVL 40/2021 vp, kappale 39).

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Valiokunnan lausunto PeVL 46/2022 vp

Helsingissä 6.10.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johanna Ojala-Niemelä sd

varapuheenjohtaja Heikki Vestman kok

jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr

jäsen Bella Forsgrén vihr

jäsen Hannu Hoskonen kesk

jäsen Olli Immonen ps

jäsen Mikko Kinnunen kesk

jäsen Anna Kontula vas

jäsen Jukka Mäkynen ps

jäsen Sakari Puisto ps

jäsen Ville Valkonen kok

jäsen Tuula Väättäinen sd

varajäsen Wille Rydman wr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikael Koillinen